

בחצר. ואם נטלו למזון ויצא לרשות הרבים – אין נזקקין לו לעכבו מלצאת.

כיוצא בו, נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר. ואם נטלו ויצא אין נזקקין לו. ודוקא מזונות, משום שרגיל לאוכלן מיד. אבל שאר חפצים אסור ליתן לו אף בערב שבת, אם יוציאם בשבת, לבית שמאי. וכל שכן בשבת עצמה, שאף לבית הלל אסור.

והוינן בה: **הא תו** – למה לי לאשמועינן בנכרי, אחר דכבר השמיענו בכלב? והא היינו חייבין להם.

ומשנינן: אי לא תני "נכרי", מהו דתימא דוקא האי [כלב] דמזונותיו רמי עליה דבעלים, מותר לטרוח בשבת במזונותיו. אבל האי [נכרי] דלא רמי מזונותיו עליה דישראל, אסור לטרוח בשבת במזונותיו [וכמו שמצינו דאסור לטרוח במזונותיה של חיה משום שאין מזונותיה מוטלים עליה]. קא משמע לן דמותר, משום דחשיב קצת "מזונותיו עליה". שהרי מפרנסין עניי נכרים עם עניי ישראל, משום דרכי שלום [תוספות] (2).

תנו רבנן: בית שמאי אומרים: לא ימכור אדם חמצו לנכרי, אלא אם כן יודע בו שיכלה קודם הפסח. משום שהישראל מצווה עליו לבערו, שלא יהיה קיים בפסח בעולם [רש"י פסחים כא] (12).

ובית הלל אומרים: כל זמן שמוותר לאוכלו, מותר למוכרו [ואתאי כרבי מאיר, שכל שעה חמישית מותר באכילה ובהנאה]. ולא חיישינן לכך שנמצא החמץ בפסח ביד הנכרי, שהרי כבר אינו ברשות הישראל.

יט-א רבי יהודה אומר: כותח הבבלי וכל מיני כותח, אסור למכור אותם ל' יום קודם הפסח. דסבר כבית שמאי, דמוזהר אדם שלא יהיה חמצו בעולם, אף לאחר שהוא ברשות הנכרי (1). וכותח אין עשוי לאוכלו בפני עצמו אלא רק מטבלים בו. הילכך אינו כלה עד זמן מרובה. ושלישים יום קודם הפסח הוא הזמן שמתחילין לדרוש בהלכות הפסח, ואז חלה אזהרת מצוות חג הפסח. ומאז מוטל עליו למנוע מלהיות החמץ שלנו בעולם בחג הפסח.

תנו רבנן: נותנין בשבת מזונות לפני הכלב

אזיל, דאין עוברין ב"בל יראה" על כותח שהוא תערוכת חמץ. אבל לשיטת דאף בתערוכת איכא "בל יראה", מצינו לפרש דחיישינן שמא יאמרו שהפקידו אצלו על מנת ליטלו שוב לאחר הפסח. רבינו פרץ שם.

2. ומהא דנותנין לפני נכרי ליכא למילף לכלב, משום דכלב שביתתו עליו כדין שביתת בהמתו. וסלקא דעתין דאם מוציא הכלב לרשות הרבים חייב למונעו. קא משמע לן דאם מוציא מעצמו ליתא בזה משום שביתת בהמתו. ולעולם ליתן לכתחלה על מנת שיוציא אסור כדמשמע

12. רש"י בפסחים. ותמה רבינו פרץ שם על דבריו, הא קיימא לן "שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה". ולכך פירש, דמשום חשד הוא. שלא יאמרו העולם שהוא מפקיד חמצו בבית הגוי, ולאחר פסח יטלנו.

1. רש"י. ותוספות שם פירשו, דאף לבית הלל הוא. ושאני כותח דשם בעליו עליו, והכל יודעים דשל הישראל הוא. ויאמרו שמכרו בפסח לנכרי, ועבר על איסור הנאה דחמץ. והוצרך רבינו תם לפרש כן, משום דלשיטתו

בערב שבת. משום דהוי כמצוהו להוליך עבורו בשבת, ו"אמירה לנכרי – שבות".

וביום ד' וביום ה' מותר לשלוח עמו.⁽⁴⁾

אמרו עליו על רבי יוסי הכהן, ואמרו לה על רבי יוסי החסיד, שהחמיר על עצמו שלא לשלוח ביד נכרי אף בכל ימות השבוע, ולא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם. משום דחייש שמא יוליכנו בשבת.

תנו רבנן: אין משלחין איגרת ביד נכרי ערב שבת, אלא אם כן קוצץ לו הישראל לנכרי דמים לשכר שליחותו. שאז, אף אם יוליך הנכרי בשבת, אין נחשב שעושה כן

תנו רבנן: לא ישכיר אדם כליו לנכרי בערב שבת משום שנראה כי הוא משכיר לו לצורך השבת. ואף כשאינו משכירו במיוחד לשבת, אלא משכירו לשבוע או חודש, ושכירות השבת היא בהבלעה, אסור. משום דמיחזי כנוטל שכר על השימוש בשבת [תוספות].

אבל ביום ד' או ביום ה' מותר להשכיר לו. דלא מיחזי כמשכירו לצורך השבת וכנוטל שכר שבת, כיון שאינו סמוך לשבת, וגם אינו משכיר לו במיוחד לשבת אלא בהבלעה [תוספות].⁽³⁾

כיוצא בו, אין משלחין איגרות ביד נכרי,

דאסור להשכיר בהמתו לנכרי קודם השבת משום שביתת בהמתו. ואף דמלאכת הנכרי נעשית בה ולא מלאכת הישראל. ויעויין שם שכתב לפרש בדרך אחרת.

והאור שמח בפרק כ"ה הלכה כ"ו כתב, דיש לחלק בין שביתת כלים, דגדרה הוא שיהיו כל ענייניו נפסקים ושובתים בשבת, הלכך לא שייכא אלא במלאכת הישראל, ובין שביתת בהמתו, דגדרה שכל נפש החי שברשות ישראל יהיה שרוי בעונג.

4. ואף בשלא קצץ עמו מותר. משום דבזמן מופלג קודם השבת לא מיחזי כשלוחו לעשות בשבת. רא"ש.

וכתב המגן אברהם בסימן רמ"ז, דאף בידוע שלא יוכל להגיע קודם השבת. מותר.

אבל הריטב"א כתב, דבלא קצץ, אסור נמי ביום ה'. אלא מיירי בשקצץ עמו שכר, ומשום הכי בד' ובה' מותר. דכבית הלל אתיא, דכל שקצץ ליתא בזה משום אמירה לעכו"ם, דהא הגוי בדנפשיה קטרה. ומיירי נמי בשצויהו

מברייתא. ומותר דוקא משום שדרכו לאוכלו מיד. הגהות רא"מ הורוויץ.

3. והרי"ף השמיט דין זה. ונראה דסבירא ליה דאליבא דבית שמאי היא, ומשום שביתת כלים. אלא דצריך ביאור לפי זה, למה בד' וה' שרי. ר"ן.

והבעל המאור הסיק מזה, דאינו מצווה לדאוג על שביתת כליו בשבת קודם ערב שבת. וכן הוא לדידן בשביתת בהמתו. דמותר להשכירה לנכרי ביום ד' וה'.

והרמב"ן במלחמת ה' כתב על דבריו "חס ושלום" מלומר כן.

והרא"ש כתב בדעת הרי"ף, דאף דמשום שביתת כלים היא, אינה אלא מדרבנן. כיון דאין מלאכת הישראל נעשית בהם, אלא מלאכת העכו"ם.

וכן כתב המגיד משנה בפרק ו' משבת הלכה ט"ז בדעת הרמב"ם. שכתב "מותר להשאל כלים ולהשכירן לגוי, מפני שאין אנו מצווים על שביתת כלים".

והקשה הקרבן נתנאל על זה מהא דקיימא לן

ללא קצץ. אבל לבית שמאי, אף בקוצץ אין משלחין אלא בכדי שיגיע לביתו. דהא אינהו אסרי ליתן לנכרי אף בקבלנות, כדמוכח ממתניתין גבי "כלים לעבדן". תוספות].

ותו מקשינן: איך קתני שבלא קציצה מותר "בכדי שיגיע לביתו", והאמרת רישא "אין משלחין"? ומשמע דבכל גוונא אסור.

ומשנינן: לא קשיא.

הא דקתני "כדי שיגיע לביתו" לבית שמאי, או "לבית הסמוך לחומה" לבית הלל, איירי בדקביע כי דואר במתא שנסתלחה אליה האיגרת. ואין השליח צריך להביא אותה לבית המקבל, אלא לבית הדאר. והיינו "ביתו" דקאמרי בית שמאי. ולבית הלל אף אין צריך להגיע לבית הדאר, אלא סגי שיגיע לבית הסמוך לחומת אותה העיר, שהרי יכול להניחה שם.

והא דקתני "אין משלחין", איירי בדלא קביע כי דואר במתא. וצריך השליח להביא את האיגרת לבית המקבל. ואף אם יכול להגיע לביתו מבעוד יום, לא סמכינן על זה. דשמא לא ימצאנו בביתו, ויהיה צריך להוליך בשבת את האיגרת אחריו.

תנו רבנן: אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת אם עתידה להמשך הפלגתו אף בשבת. ואפילו בתוך התחום אסור, משום גזירת "שט". שאין שטיין⁽⁵⁾ על פני המים בשבת, גזירה שמא יעשה לו חבית

בעבור הישראל, אלא בשביל להרויח שכרו, ובדנפשיה קא טרח.

בית שמאי אומרים: אין שולחין עם הנכרי איגרת, אלא אם כן יש שהות ביום בכדי שיגיע הנכרי לביתו של מי שנסתלחה אליו קודם השבת.

ובית הלל אומרים: שולחין אף כשיש שהות רק בכדי שיגיע הנכרי לבית הסמוך לחומת העיר שנסתלחה אליה האיגרת. ולא בעינן שתגיע לבית המקבל עצמו.

ותמהינן: והלא ברייתא איירי בקציץ לו דמים לשליחותו, ובזה הרי מתירים בית הלל בכל גוונא, אף בלא שיגיע לבית הסמוך לחומה, כדקתני רישא "אלא אם כן קוצץ" [וכן מוכח ממתניתין, דהתירו בית הלל למסור לגוי בקבלנות לעשות מלאכה בשבת, כגון "עורות לעבדן" וכלים לכובס, כשקוצץ לו דמים]! ?

אמר רב ששת: הכי קאמר: אין משלחין אגרת ביד נכרי, אלא אם כן קוצץ לו דמים. ואם לא קציץ והרי הוא טורח בשביל הישראל —

בית שמאי אומרים: עד שיגיע לביתו.

ובית הלל אומרים: עד שיגיע לבית הסמוך לחומה.

[ודוקא לבית הלל נאמר החילוק בין קצץ

5. תוספות. ועוד חמש שיטות הוזכרו בראשונים בטעם האיסור.

א. משום איסור תחומין. ולפי זה דוקא כשאין במים שתחת הספינה י' טפחים. אבל

בפירוש שילך לאלתר. ומשום הכי בערב שבת אסור. אבל בלאו הכי אף בערב שבת מותר, כברייתא דבסמוך.

וכבר נחלקו בזה המחבר והרמ"א שם.

של שייטיין.

אבל קודם ג' ימים לפני השבת, דהיינו ביום ג', (6) מותר להפליג. (7) שמאחר והצריכוהו להפליג הרבה קודם השבת, אית ליה היכרא, ולא יבוא לעשות חבית של שייטיין [בית יוסף].

כמה דברים אמורים, במפליג לדבר הרשות. אבל במפליג לדבר מצוה שפיר דמי. (8) ומותר לו להפליג על ידי שפוסק עמו [עם הנכרין] על מנת לשבות בשבת. ואם הנכרי

לא מקיים לבסוף את התנאי, אף הישראל אינו שובת, אלא ממשיך להפליג עמו, דברי רבי.

רבי שמעון בן גמליאל אומר: אינו צריך להתנות עמו. אלא גם בלי שיפסק עמו על שביתה בשבת מותר לו להפליג לדבר מצוה בערב שבת.

ומצור לצידון שאינו אלא מהלך יום אחד, אפילו בערב שבת מותר, כיון שיגיע למחוז חפצו קודם השבת.

בערב שבת אף על פי שנגמרת מאליה בשבת. והכא נמי, הריהו גורם בערב שבת שתולכנו הספינה מאליה חוץ לתחום. רשב"ם, הובא בתוספות בעירובין מג א.

6. וג' ימים גמורים קודם השבת בעינין. כלומר, מיום ד' אסור להפליג. בית יוסף.

אלא שהביא שם משם כמה מן הראשונים, שאף שבת עצמה מכלל ג' ימים ולפי זה מיום ה' בלבד אסור.

עוד הביא משם רבינו ירוחם, דלדעת הרמב"ן אף בה' מותר. משום שיום השבת הוא כבר יום ג' להפלטתו. והקשה טובא לשיטה זו. ויעויין עוד בב"ח שם, שתלה מחלוקת זו בשיטות הראשונים [הובאו לעיל בהערה 5] בטעם האיסור.

7. ואף אם התחילו איכא בתוך ג' ימים, נמי אין מפסיקין. כנסת הגדולה. ויעויין בשפת אמת.

8. אבל בשבת גופה אסור אף לדבר מצוה. שהרי בזה לא שייך לפסוק עמו שישבות. מגן אברהם. אבל רוב האחרונים הסכימו, שאין הפסיקה אלא למצוה בעלמא, ואינה מעכבת. משנה ברורה וביאור הלכה סימן רמ"ח.

בדאיכא י' טפחים מותר, משום שאין תחומין למעלה מעשרה. רבינו חננאל. והקשה עליו הרי"ף, אם כן למה קודם ג' ימים שרי. וגם למה מותר לדבר מצוה.

ב. משום ביטול עונג שבת. דשלשת ימים הראשונים להפלגה, הויא ליה שינוי וסת מנענע הספינה. ולדבר מצוה מותר, משום דפטור ממצות עונג שבת, ד"העוסק במצוה פטור מן המצוה". רי"ף.

ג. שמא יצטרך הישראל לעשות מלאכה בשבת, משום פיקוח נפש, ותדחה השבת. ודוקא תוך ג' ימים, דמיקרי "קמי שבתא" וכבר חלה עליו אזהרת השבת הבאה. משנה ברורה ריש סימן רמ"ח. ונראה כגורם לדחות את השבת בזה שמכניס עצמו למצב של פיקוח נפש. אבל קודם ג' ימים לא מוטל עליו למנוע דתידחה השבת משום פיקוח נפש. ויעויין בקהלות יעקב בביאור הדברים. בעל המאור.

ד. משום שהנכרי יעשה בשבת מלאכה בשביל הישראל. ודוקא תוך ג' ימים. אבל קודם ג' ימים שרי, משום דעדיין לא מיקרי "קמי שבתא" וכעין מה דנתבאר בבעל המאור. ולפי זה אם רוב נוסעי הספינה הם נכרים, מותר. ר"ן בשם הרמב"ן.

ה. כבית שמאי היא, שאסרו להתחיל מלאכה

אבוי הוה יהיב ליה ההוא מנא דצביעא לקצרא [לכובס]. אמר ליה לכובס: כמה בעית עלויה לכבסו? אמר ליה: כדחורא [כמו בגד לבן].

אמר ליה אביי: כבר קדמוך רבנן ולימדונו, שהלכנים קשים לכיבוס יותר מן הצבועין, ולא יתכן שיהיה שכר כיבוסן שוה.

אמר אביי: מאן דיחיב מנא לקצרא [לכובס] — במשחא [במדה] ניתיב ליה, ובמשחא נשקול מיניה. שימדדנו לבגד בנתינתו ובנטילתו, לבודקו שנשארה מדתו כמו שהיתה. דאי טפי [נתרחב], אפסדיה בכיבוס על ידי דמתחיה. ואי בציר [נתקטן] אפסדיה על ידי דכווציה בכיבוסו.

שנינו במתניתין: ושויין אלו ואלו [בית שמאי ובית הלל] שטוענין קורת בית הברד ועגולי הגת.

והוינן בה: מאי שנא כולהו מלאכות דרישא, דגזרו בהו שלא להתחילן מערב שבת בשביל שלא יבוא לעשותן בשבת, ומאי שנא קורות בית הברד ועיגולי הגת דלא גזרו בהם כן?

ומשנינן: הנך דרישא, דמלאכות דאורייתא הן, ואי עביד להו בשבת מיחייב עליהן חטאת — גזרו בהו בית שמאי, בערב שבת עם השיבה. אבל קורות בית הברד ועיגולי

תנו רבנן: אין צרין על עיירות של נכרים פחות מג' ימים קודם השבת, משום דעל ידי טירדא ופחדא דליבא מבטל מצות עונג שבת ולא מיתהנו ליה אכילה ושתיה [רמב"ם]⁹.

ואם התחילו קודם לכן, אין מפסיקין בשבת. משום דלבתר שלשה ימים פורח הפחד, ומקיימי שפיר מצות עונג שבת.

וכן היה שמאי אומר: כתיב "ובנית מצור על העיר אשר היא עושה עמך מלחמה, עד רדתה". ומשמע שאין מפסיקין מלצור אפילו בשבת.

שנינו במתניתין: אמר רבי שמעון בן גמליאל: נוהגין היו בית אבא, שהיו נותנין כלי לבן לכובס נכרי שלשה ימים קודם השבת.

תניא: אמר רבי צדוק: כך היה מנהגו של בית רבן גמליאל, שהיו נותנין כלי לבן לכובס נכרי ג' ימים קודם לשבת. וכלים צבועים נתנו אפילו בערב שבת. ומדבריהם למדנו, שהלכנים קשים לכבסן יותר מן הצבועים. לפי שנמשך כיבוסן של לבנים ג' ימים¹⁰. ולפי שהחמירו כבית שמאי, שאסרו ליתן לנכרי מלאכה שיעשנה בשבת אף כשקוצץ לו דמים, לא נתנו לבנים לכובס אלא ג' ימים קודם השבת, בשביל שיגמור את כיבוסם קודם השבת.

9. ולשיטתו אזיל, דמפרש כן נמי באין מפליגין. ולבעל המאור נפרש הכא נמי, דהיינו משום שאסור להביא עצמו שיצטרך לחלל שבת משום פיקוח נפש.

10. כן נראה מדברי רש"י במתניתין. ולפי זה

אם היה נצרך ליותר זמן, היה אסור אף קודם ג' ימים. וכן כתבו הרמב"ם והשלחן ערוך גבי איגרת, דאי לא קביעי בי דאר במתא אסור לשלוח אף מיום א'.

אבל לשיטת בעל המאור, דקודם ג' ימים לא חשיב "מקמי שבתא", ועדיין אינו מוזהר על

בשבת(11).

ורבי אלעזר בן פדת [האמורא] אמר: מתניתין — **רבי אלעזר** בן שמוע [התנא] היא!

דתנן: חלות דבש שריסקן בערב שבת, ויצאו מהן מעצמן [יצא] הדבש בשבת, אסור אותו הדבש לאותו שבת באכילה. שגזרו חכמים על משקין שזכו מאליהם בשבת ואסרום באותה שבת, כדי שלא יבוא לסוחטם בשבת.

ורבי אלעזר מתיר. שמאחר ומרוסקין הם קודם השבת, תו ליכא איסור דאורייתא בסחיטתן, ואין איסור סחיטתם אלא מדרבנן. הלכך לא גזרינן בהו שמא יסחוט, ולית בהם איסור "משקין שזבו".

והכי נמי סבר תנא דמתניתין. ומשום הכי לא גזרו בית שמאי בזיתים וענבים המרוסקים קודם השבת.

והוינן בה: **ורבי יוסי ברבי חנינא**, דאוקמא למתניתין כרבי ישמעאל, מאי טעמא לא אמר **כרבי אלעזר**, דמתניתין רבי אלעזר היא?

אמר לך רבי יוסי ברבי חנינא: מרבי אלעזר

הגת דאינן אסורות אלא מדרבנן, ואף אי עביד להו בשבת גופה לא מיחייב חטאת — לא גזרו בהם בערב שבת. וליכא בהם חיוב חטאת, משום דקודם שנותנים אותם תחת הקורה ועיגולי הגת טוחנים ודורכים אותם מעט, ובלאו הקורה נמי יוצאים המשקים מאליהם. ואין טוענין אותן אלא בכדי שיזובו יותר.

והוינן: מאן הוא התנא דאית ליה, דכל מירי דאתי, שיוצאים ממנו המשקין ממילא — שפיר דמי ולא גזרו בהם, דכוותיה אזלא מתניתין?

אמר רב יוסי ברבי חנינא: רבי ישמעאל היא.

דתנן: השום, והבופר [ענבים לפני שהבשילן], והמלילות [שבליים שלא בשלו כל צרכן], שריסקן בערב שבת מבעוד יום, ואחר כך טוענין תחת אבנים בשביל שימשיך המשקה לזוב מהם —

רבי ישמעאל אומר: יגמור משתחשך, שמשאירם תחת האבנים וגומר המשקה לצאת מהם בשבת.

ורבי עקיבא אומר: לא יגמור, שאסור להשאירם שם בכדי שתגמר סחיטתן

לכך פירשו, דבהא פליגי. לרבי עקיבא, אף כשריסקן מבעוד יום, חייב חטאת על המשך סחיטתן בשבת. הלכך אף כשריסקן אסור לשתותן בשבת, משום גזירת "משקין שזבו". שגזרו על משקין היוצאין בשבת מאליהם שאסור לשתותם בשבת. דחיישינן שמא יבא לסחוט בשבת. אבל לרבי ישמעאל, כשרסקן מבעוד יום תו

ענייני השבת כלל, נראה דקודם ג' ימים שרי בכל גוונא. רש"ש.

11. רש"י. ותמהו תוספות על פירושו. דאם כן, אתיא רבי עקיבא כבית שמאי. ועוד קשה, מנא לן דרבי ישמעאל קאי אליבא דבית שמאי? אפשר דכבית הלל סבירא ליה. ומשום כן התיר. ואף דהוי מלאכה מדאורייתא.